

HC 6, 19-12-2017, Natuurrecht hoofdstukken IV en V

Het natuurrecht beantwoordt en stelt de vragen die Austin niet stelde. Hij wilde het namelijk niet hebben over de morele kant, maar enkel over structurele eigenschappen. Vragen waar je dan aan kunt denken zijn vragen die te maken hebben met rechtvaardigheid. Bijvoorbeeld: onder welke voorwaarden kunnen wij het recht rechtvaardig noemen? Of onder welke voorwaarden is overheidsgezag rechtvaardig?

Mogelijke antwoorden hierop kunnen zijn: als het voldoet aan de eisen van hoger recht of als het bijvoorbeeld voldoet aan de wil van een hogere wetgever (in het natuurrecht is dit dan vanzelfsprekend God). Waarom willen mensen dit weten? Het heeft twee functies, namelijk rechtvaardiging en kritiek.

Het natuurrecht

Het natuurrecht is een nogal verwarrend begrip. De kerngedachte is dat er een hoger recht is dat in feite criteria geeft waaraan je het positieve (huidige) recht moet beoordelen. Het lijkt heel erg op het goddelijke recht dat vroeger vooral in trek was. Er zijn echter een aantal aspecten van het natuurrecht die het goddelijke recht niet heeft. Zo is het natuurrecht eeuwig en universeel en daarom heeft het een hogere rang. Het is dus overal gelijk en niet plaatsgebonden. Het natuurrecht is ook kenbaar met behulp van de menselijke reden. Je kan weten wat goed en kwaad is door je menselijke rede, ook wel je gezonde verstand, te gebruiken. Als je maar redelijk blijft denken, dan kom je altijd wel tot het juiste antwoord vonden de natuurrechtgeleerden. Ten slotte is het natuurrecht afleidbaar uit de natuur. De natuur werd gezien als een onveranderlijke en overal geldende 'ondergrond'.

Thomas van Aquino (1224 – 1274)

De natuur is volgens Thomas van Aquino door God geschapen volgens een bouwplan. God wordt door van Aquino gezien als een soort architect. Alle elementen van de schepping vervullen een functie en bevatten een ingepland doel dat gerealiseerd moet worden. Vervolgens kan je door het kennen van de functie nagaan of iets deugd of niet.

Schematische redeneerwijze

1. Van nature bestaat de menselijke neiging tot X.
2. Deze menselijke neiging tot X moet worden vervuld.
3. Het recht moet gericht zijn op de vervulling van de menselijke neiging X.
4. Rechtssystemen die gericht zijn op de vervulling van X zijn hiermee rechtvaardig.

Deze redeneerwijze van Thomas van Aquino bracht echter twee problemen met zich mee. Allereerst moet de neiging tot X wel goed zijn. De veronderstelling dat de menselijke neiging goed is zit hier dus al ingebouwd. Daarnaast is er ook een enorme sprong van 1 naar 2. Je gaat namelijk van een feit naar een norm.

Argumentatiestrategie

Redenering:

1. Vrouwen van boven de 55 kunnen van nature geen kinderen krijgen (feit)
2. Vrouwen van boven de 55 behoren geen kinderen te krijgen (norm)
3. Bepaalde medische technieken moeten verboden worden (conclusie)

Je kan niet zomaar van een feit naar een norm gaan. Een doel hiervoor is namelijk noodzakelijk. Deze doelen zijn door God gegeven en moeten worden verondersteld. Men behoort volgens de natuur te leven.

Het probleem

Kan God het natuurrecht veranderen? God had tijdens het bouwen van de wereld het bouwplan in zijn achterhoofd. Wat is dan de bron van het recht? Dit bouwplan of kan God bijvoorbeeld het natuurrecht veranderen? Met andere woorden: staat het natuurrecht vast of zou het kunnen veranderen? Kunnen

wij zelfstandig toegang hebben tot goed en kwaad of zijn we afhankelijk van mensen die de wil van God uitleggen?

Er is geen goed antwoord op de vraag of God het natuurrecht kan veranderen. Als het wel kan is het natuurrecht niet eeuwig, universeel en door ons te kennen. Als het niet kan zou het betekenen dat God niet almachtig is. De discussie tussen deze twee komt neer op het dilemma of iets goed is omdat God dat wil of heeft God het bevolen omdat het goed is? De voluntaristen stelden dat de wil van God het belangrijkste is. Intellectualisten daarentegen redeneren dat het goed is van zichzelf en God het daarom bevolen heeft.

Hugo de Groot (1583-1645)

Hugo de Groot wilde een internationaal regelsysteem ontwikkelen. Hiervoor zocht hij een fundament, maar dit kon hij niet in God vinden. Hij vond zijn fundament in het natuurrecht; namelijk een ondergrond die met gezond verstand was te achterhalen. Hij is bekend door de uitspraak dat natuurrecht geldig is, zelfs als we iets zouden beweren wat alleen beweerd kan worden met de uiterste slechtheid: namelijk dat god niet zou bestaan of dat hij onverschillig zou staan tegenover de menselijke kwesties. Hiermee eindigde hij de discussie "God of bouwplan?". Dit was volgens de Groot niet meer relevant. De aard van de mens is namelijk het uitgangspunt. Wie handhaaft dan het natuurrecht? Niet meer God, maar de mens zelf.

Van natuurrecht tot natuurlijke rechten

De Groot stelde dat er niets is dat tegen de natuur in gaat. Ieder individu heeft van nature niet alleen de mogelijkheid, maar ook de plicht en het recht om zijn zelfbehoud na te streven. Zelfbehoud impliceert het recht om jezelf te verdedigen tegen aanvallen van anderen die ook het recht op zelfbehoud hebben.

Locke's natuurrechttheorie

Locke vroeg zich af wat het doel is van overheidsgezag. Hij stelde zich daarom een situatie voor waar er geen sprake was van overheidsgezag, hiërarchie, gewoonten, zeden, sociale verbanden, religie, etc. Dit was de state of nature. Mensen zijn dan onafhankelijk, vrij, gelijk en alleen aan het natuurrecht onderworpen. Ieder mens heeft zelf het recht om zijn zelfbehoud te beschermen. Zo'n situatie had wel nadelen tot gevolg, namelijk dat men niet kan weten welke rechten en plichten hij heeft. Hierdoor gaat iedereen het natuurrecht naar zijn eigen belangen invullen.

Daarnaast zou er geen sprake zijn van een onafhankelijke rechter. Ten slotte kunnen er geen sancties bestaan, omdat deze niet gehandhaafd kunnen worden. Iedereen is namelijk gelijk en er zal niemand zijn die hoger is en dus de macht heeft om een sanctie te handhaven.

Deze nadelen achtte Locke zo groot dat men daarom moet accepteren dat er sprake is van overheidsgezag. Dit overheidsgezag behelst qua omvang niet meer dan de optelsom van alle rechten die de individuen over hebben gegeven aan de overheid. Namelijk het recht op zelfbehoud en het recht op straffen.

Maatschappelijke verdrag

Het doel van de overheid is veiligheid en zelfbehoud van de burgers. Als de overheid het vertrouwen verspeelt is een opstand gerechtvaardigd. De partijen zijn dus enkel de burgers en de overheid. Het contract tussen de burgers en de overheid is voorwaardelijk. Na een lange tijd van machtsmisbruik kunnen de burgers het contract verbreken. De macht van de staat is dus gelegitimeerd door de instemming van de burgers. Deze instemming is gegeven door vrije en gelijke burgers en niet onder dwang. De instemming moet getoetst worden aan een hypothetisch criterium: is het mogelijk dat vrije en gelijke burgers zouden instemmen met deze overheid?

Zwiebach

Zwiebach had kritiek op deze theorie van Locke. Hij vond Locke's antwoord dubbelzinnig. Was er

dan sprake van een feitelijke instemming of redelijke instemming van het overheidsgezag? Volgens Zwiebach was er sprake van het laatste; er werd alleen gekeken naar de redenen die mensen kunnen hebben voor de instemming. Er wordt namelijk nagegaan of vrije en gelijke burgers zouden instemmen. Overheidsgezag kan daarom ook getoetst worden of het in overeenstemming is met de gelijkheid, vrijheid, rationaliteit, etc. van de burgers. Feitelijke instemming is daarom niet meer nodig, enkel de toets of het gelijkheid en vrijheid meebrengt is belangrijk. Deze redenen komen voort uit het natuurrecht. Het staatsgezag wordt daarom niet gerechtvaardigd omdat de burgers ermee hebben ingestemd, maar omdat het overeenkomt met het natuurrecht.

Er is sprake van overheidsgezag, omdat de burgers hiermee hebben ingestemd. Tot zover kwam Locke, maar Zwiebach deed er een schepje bovenop. Hij beweerde namelijk dat de reden voor deze instemming zelfbehoud was, omdat de natuur van de mens daarnaar streeft. Men streeft naar zelfbehoud, omdat natuurlijke neigingen moeten worden vervuld. God wil immers dat we onze natuurlijke neigingen vervullen, omdat God niet anders kan willen dan dat we volgens het natuurrecht leven.